

УДК 338.1:631.145

Шульський А.М., аспірант ©*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького***СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ВЕДЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЛЬВІВЩИНИ**

В статті проведено дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств у Львівській області, в результаті чого встановлено, що ці організаційно-господарські структури в сучасних умовах знаходяться на стадії стабілізації і нарощування обсягів виробництва продукції. Для подальшого результативного розвитку цих господарств необхідно розробити конкретні заходи як на регіональному, так і на державному рівнях.

Ключові слова: *сільськогосподарські підприємства, земля, господарства населення, виробництво, сільськогосподарська продукція, рослинництво, тваринництво, рентабельність*

Постановка проблеми. В сучасних умовах слід проводити дослідження функціонування різних організаційно-господарських структур АПК з акцентуванням уваги на раціональне використання національного багатства України – землі. З цього приводу в Конституції України сказано: «Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави» [1, с.7]. При цьому зауважимо, що слід особливе значення приділяти тим формам господарювання, які більш ефективно використовують земельні ресурси. На наше переконання, такими структурами є сільськогосподарські підприємства, які представляють крупне виробництво.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств як на державному, так і регіональному рівнях проводили відомі економісти-аграрники, а саме: І. Яців, В.К. Збарський, М.А. Мисевич, П.Т.Саблук, І.Ф.Баланюк, П.Т. Березівський та інші.

Однак, ці господарські формування не є застиглою формою господарювання, а вони постійно розвиваються, вносячи у свою діяльність елементи нових і прогресивних надбань як вітчизняного, так і зарубіжного досягнень в системі ведення аграрного виробництва. Як ці чинники впливають на результати діяльності сільськогосподарських підприємств взагалі і на рівень використання земельних угідь, зокрема, необхідно проводити ґрунтовні і всебічні дослідження.

Мета статті полягає в тому, щоб провести дослідження деяких показників використання земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами, які представляють крупні форми аграрного виробництва і на цій основі зробити певні узагальнення і висновки.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації поставленої мети нами використано результати дослідження вчених економістів з даної теми, матеріали статичних органів Львівської області, власні дослідження тощо. За досліджуваний період (1995-2010рр.) змінювалися як площі земельних угідь, так і виробництво продукції у порівнюваних організаційно-господарських структурах Львівщини (табл. 1). При цьому ці зміни характеризуються різними, інколи взаємопротилежними тенденціями. Так, зокрема, площа сільськогосподарських угідь в сільськогосподарських підприємствах з 1995р. по 2007 р. динамічно зменшувалась із 863,7 тис. га у 1995 р. до 457,9 тис. га у 2007р., а в господарствах населення, навпаки спостерігається розширення площ відповідно: 412,1 і 797,6 тис. га. Після 2007 р. ситуація кардинально змінюється у протилежному напрямку. У 2010 р. в аграрних підприємствах площі земельних угідь зросли, а в особистих господарствах населення, навпаки зменшилися.

Таблиця 1.

Співвідношення площ сільськогосподарських угідь і виробництва продукції у господарських формуваннях Львівщини*

Господарства	1995 р.	2000р.	2005р.	2007р.	2010р.	2009 р. у % до	
						1995р.	2005р.
Сільськогоспо дарські підприємства	863,7** 1240,8***	631,9 365,3	472,1 422,1	457,9 677,0	469,4 1097,7	54,3 88,5	99,4 260,1
Господарства населення	412,1 2702,7	642,8 3592,4	797,6 3635,6	810,2 3615,7	796,1 3083,7	193,2 114,1	99,8 84,8
Разом по області	1275,8 3943,5	1274,7 3957,7	1269,7 4057,7	1268,1 4292,7	1265,5 4181,4	99,2 106,0	99,7 103,0

Примітки: * тут і надалі використані матеріали Головного управління статистики у Львівській області [8];

** знаменник – площа сільськогосподарських угідь, тис. га;

***чисельник – вартість продукції сільського господарства за порівнянними цінами 2005р., млн.грн.

Неабиякий інтерес представляють зміни у виробництві валової продукції сільського господарства. Хоча в аграрних підприємствах площі земельних угідь зменшувались, однак вартість валової продукції, що вироблена даними формуваннями, збільшувалась. У господарствах населення цей показник має більшу строкатість, незважаючи на те, що площі сільськогосподарських угідь мали тенденцію до збільшення, однак виробництво продукції було неадекватним (з 2005 р. об'єми валової продукції почали зменшуватися). В загальному по області ці показники характеризуються більш зрівноваженим динамізмом.

Таким чином, крупні господарські формування, а вони в основному представлені сільськогосподарськими підприємствами, забезпечують більш стабільні показники розвитку виробництва аграрної продукції, ніж господарства населення. Ці закономірності обумовлені впливом різноманітних факторів. Проте визначальним є те, що сільськогосподарські підприємства ще не в повній мірі використали свої потенційні можливості. Вони, так би мовити, знаходяться на початкових етапах піднесення у своєму розвитку. Господарства населення в цих процесах знаходяться у дещо іншому стані.

Таблиця 2

**Валова продукція сільського господарства з розрахунку на 100 га
сільськогосподарських угідь у порівнянних цінах 2005 року, тис. грн.**

Господарства	1995р.	2000р.	2005р.	2007р.	2010р.	2010р. у % до	
						1995р.	2005р.
Валова продукція сільського господарства							
Усі категорії господарств	331,5	334,2	374,6	399,4	395,4	119,3	105,6
сільськогосподарські підприємства	156,4	52,8	128,6	260,7	407,7	260,7	317,0
господарства населення	681,5	730,0	481,5	443,6	391,3	57,4	81,3
Валова продукція рослинництва							
Усі категорії господарств	163,6	160,9	177,6	200,8	198,8	121,5	111,9
сільськогосподарські підприємства	82,5	32,4	65,4	111,1	172,6	209,2	263,9
господарства населення	325,8	341,7	226,4	229,4	207,8	63,8	91,8
Валова продукція тваринництва							
Усі категорії господарств	167,9	173,3	197,0	198,6	196,6	117,1	99,8
сільськогосподарські підприємства	73,9	20,4	63,2	149,6	235,1	318,1	384,2
господарства населення	355,7	388,2	255,1	214,2	183,5	51,6	71,9

Для підтвердження, сказаного нами, проведено дослідження рівня використання сільськогосподарських угідь аналізуючими формами господарювання. Зібрана і оброблена інформація акумульована у показниках виходу аграрної продукції в розрахунку на 100 га вказаних угідь (табл. 2). Після різкого зменшення виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами в розрахунку на земельну площу у 2000 р., починається динамічне нарощування її обсягів. І в 2010 р. цей показник становив 407,7 тис. грн. на 100 га сільськогосподарських угідь, що у 2,6 раза більше, ніж у 1995 р. і майже в 3,2 рази, ніж 2005р. Аналогічні зміни відбулись при виробництві продукції тваринництва і рослинництва

Щодо господарств населення. Тенденції тут мають зовсім інший зворотний характер розвитку. Так, зокрема, у 2010 р. виробництво продукції сільського господарства в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь значно зменшилося і становило 57,4 % рівня 1995 р. і 81,3% рівня 2005 р. Відповідні зміни аналогічного характеру відбулись як у рослинництві, так і в тваринництві.

Узагальнюючим і одночасно підсумовуючим показником діяльності будь-яких господарських формувань є рівень рентабельності виробництва як окремих видів продукції, так і діяльності в цілому. В статистичних щорічниках цей показник подається за результатами функціонування сільськогосподарських підприємств. Відсутність цієї інформації за результатами діяльності господарств населення обумовлений їх значною кількістю (у Львівській області їх

нараховується декілька сотень тисяч), що унеможливило проведення детального обліку їх діяльності у широких масштабах.

Таблиця 3.

Рівень рентабельності основних видів аграрної продукції у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, %

Види продукції	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2007 р.	2010 р.	2010 р. У % і "+" "-" до	
						1995р.	2005р.
Зерно	135,3	73,2	2,4	53,6	4,5	-130,8	+2,1
Цукрові буряки (фабричні)	40,9	-16,9	-15,3	4,1	56,0	+15,1	+47,1
Овочі відкритого ґрунту	81,4	-1,6	39,9	34,9	95,9	+14,5	+56,0
Картопля	61,7	9,4	4,8	39,4	41,2	+20,5	-4,8
Молоко і молочні продукти	38,9	-12,7	8,0	7,2	15,0	-23,9	+7,0
М'ясо великої рогатої худоби	19,0	-51,4	-34,9	-46,6	-36,4	-55,4	+1,5
М'ясо свиней	-39,7	-56,9	-21,5	-18,0	10,8	+50,5	+32,3
М'ясо овець та кіз	-12,6	-70,6	-46,9	-22,2	-45,6	-33,0	+1,3
М'ясо птиці	-8,9	-37,4	13,1	-5,5	4,0	+12,9	+9,1
Яйця	-58,4	0,3	18,7	-5,5	-5,5	+52,9	-24,2
Вовна	20,7	-100,0	0,0	-75,3	-	-	-
Усього	14,9	-18,2	7,9	34,0	27,6	+12,7	+35,5

Наведені показники рентабельності продукції сільського господарства аграрними підприємствами за 1995-2010 рр. (табл. 3) показують, що переважна більшість виробленої продукції є рентабельною. Збитковою є такі види продукції тваринництва: м'ясо великої рогатої худоби, овець та кіз, а також яйця - рівень збитковості яких відповідно становив, %: -36,4; - 45,6; - 5,5. Одночасно відмітимо, що у 2010 р. вдалося все-таки забезпечити рентабельне ведення тваринницької галузі. Цей показник становив всього 0,7%, тоді як у попередні роки ця галузь була збитковою.

Висновки: На основі проведеного дослідження можна констатувати про те, що в аграрному виробництві Львівщини на протязі 1995 – 2010 рр. відбулись позитивні зрушення, а саме – інтенсивно розвиваються процеси щодо відновлення, стабілізації і нарощування темпів збільшення об'ємів виробництва аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами, підвищення її рентабельності. Ці закономірності мають об'єктивний характер, адже вони вписуються у повній мірі у вимоги економічного закону щодо переваг великих господарств (сільськогосподарських підприємств) над дрібними (господарствами населення). Одночасно зауважимо, що розвиток аграрного виробництва на перспективу повинен відбуватися в тісному поєднанні крупних і дрібних форм господарювання, а не в протиставленні одна одній.

Література

1. Україна. Конституція (1996). Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. - К.: Преса України, 1997. - 80 с.
6. Яців І. Концентрація виробництва у сільськогосподарських підприємствах /І.Яців // Аграрна економіка. - 2010. Т.3. №1-2. - С.109-114.
7. Збарський В.К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств / В.К. Збарський М.А. Мисевич: - К.: ННЦ ІАЕ, 2009. - 310 с.
8. Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні / П.Т. Саблук. - К.: ІАЕ, 2006. - 396с.
9. Вовк М.В. Соціальна і економічна ефективність інвестицій сільськогосподарських підприємств/ М.В. Вовк, М.П.Гарасим // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького. Серія "Економічні науки". Т.13, №1 (47) Частина 1. - Львів, 2011.- С.112-123.
10. Баланюк І.Ф. Галузева структура виробництва в сільськогосподарських підприємства/ І.Ф.Баланюк. О.І.Жук.- Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василь Стефаника, 2011.- 184 с.
11. Якубів В.М. Проблеми організаційного становлення підприємств у аграрному секторі. Аналіз і тенденції розвитку /В.М.Якубів// Т.12,№3 (45) Частина 5 — Львів, 2010 — С.305 -311.
8. Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік. Частина 1 / За ред. С.О.Матковського. - Львів, 2010. - 367 с.
9. Господарський кодекс України: Станом на 7 квітня 2008. - К.: Велес, 2008. - 168с.
10. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки // Гордієнко Д.Д. - К.: КНТ , 2006. - 308с.

Summary

The paper studied the activity of agricultural enterprises in the Lviv region, resulting in a set that these organizational and economic structure in the current conditions are in the process of stabilization and increase of production volumes. For further effective development of these farms is necessary to develop concrete measures at the regional and state level.

Key words: *farms, land, farms, manufacturing, agricultural products, crops, livestock, profitability*

Рецензент – д.е.н., проф. Шульський М.Г.